

PIETARSAARI

Östanlidin asemakaavan muutosalueen arkeologinen tarkkuusinventointi

2025

**Jesse Keskinen
Ville Hemminki**

Tilaaaja: Ramboll

Sisältö

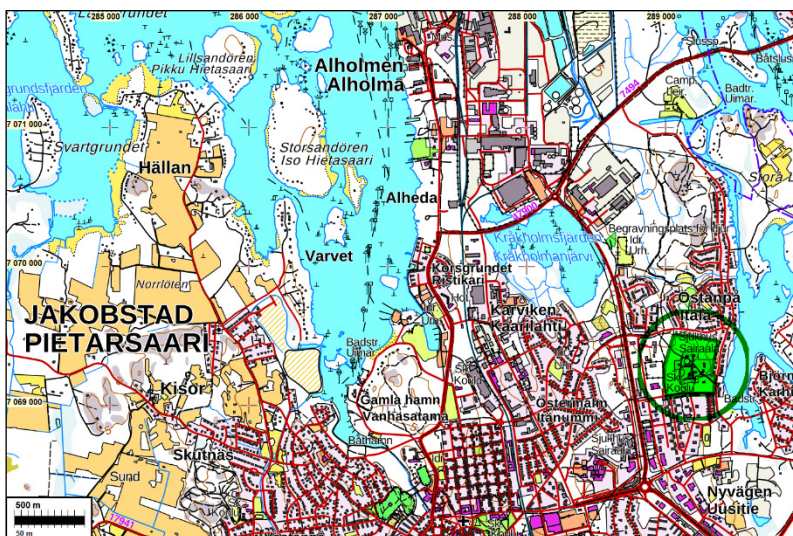
Perustiedot	2
Kartat	3
Vanhoja karttoja.....	3
Tarkkuusinventointi	5
Maastotyö.....	5
Tulos	6
Lähteet	6
Kiinteä muinaisjäännös	6
Pietarsaari Östanlid	6
Yleiskuvia	9

Kansikuva: Kuva 1. Kivimuurin länsiosaa, taustalla parantola. Vasemmalla kuvattu pohjoiseen.

Perustiedot

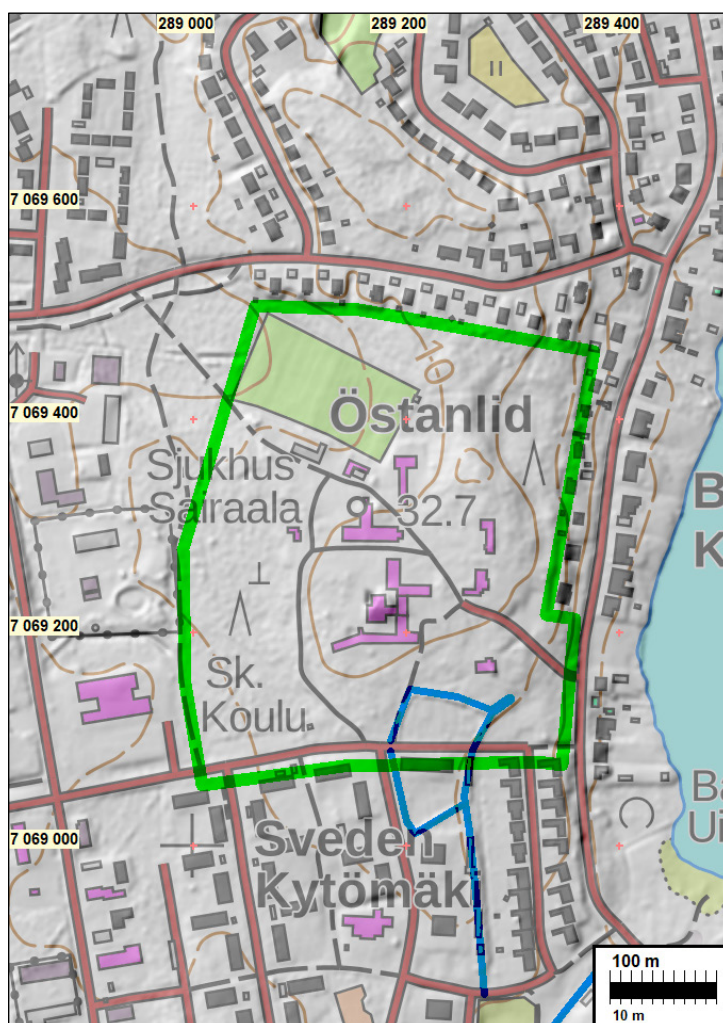
- Alue:** Pietarsaarella Östanlidin asemakaavan n. 14,4 ha laajuinen muutosalue, joka kattaa sairaalan alueen sekä viheralueita ja Itälaakson tien ympäristön.
- Tarkoitus:** Selvittää onko alueella kiinteää muinaisjäännöstä tai muita arkeologisin perustein suojeltavia jäännöksiä.
- Maastotyö:** 15.5.2025
- Tilaaja:** Ramboll
- Tekijät:** Maastotyö Jesse Keskinen ja Ville Hemminki, raportti Taika-Tuuli Kaivo
- Tulos:** Kaava-alueella ei havaittu minkäänlaisia uusia arkeologisia jäännöksiä. Entuudestaan tunnettu kiinteä muinaisjäännös, 1700-luvun kivimuurin *Östanlid (mj-rek. 1000025978)* tarkistettiin, niiltä osin kuin se ulottui kaava-alueelle. Kohde on säilynyt ennallaan. Kohde oli aiemmin muinaisjäännösrekisterissä pistekohteena. Kohteelle tehtiin rajausta perustuen aiempiin inventointikertomuksiin (kaava-alueen ulkopuolinen osuus muurista) sekä tämän inventoinnin maastohavaintoihin (kaava-alueen sisällä oleva osuus muurista).

Kartta 1. Inventoitu kaava-alue maalattu vihreällä, vihreän ympyrän sisällä.

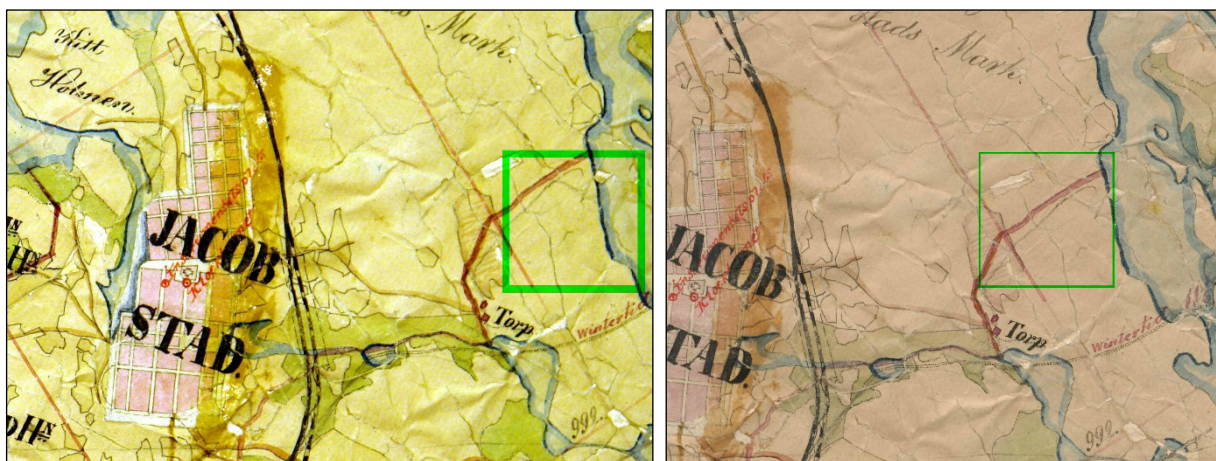
Muita tietoja: Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN- ja N2000-järjestelmissä. Paikannukset on tehty noin 3 cm tarkkuuteen pystyvällä satelliittipaikannuslaitteella. Kartat ja ilmakuvat ovat Maanmittauslaitoksen aineistoista 4/2025, ellei toisin mainittu. Muinaisjäännösrekisteri on tarkastettu 4/2025. Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkistoon, eikä niillä ole mitään kokoelmatunnusta. Valokuvat ovat digitaalisia, ja ne ovat tallessa Mikrolitti Oy:n palvelimella. Kuvaaja: Jesse Keskinen, Ville Hemminki.

Kartat

Kartta 2. Yleiskartta. Inventoidun kaava-alueen raja vihreällä. Tunnettu muinaisjäänös, historiallisen ajan kivimuuri *Östanlid* (1000025978), kaava-alueen eteläreunassa sinisellä rajattuna. Kivimuuri jatkuu alueesta etelään.

Vanhoja karttoja

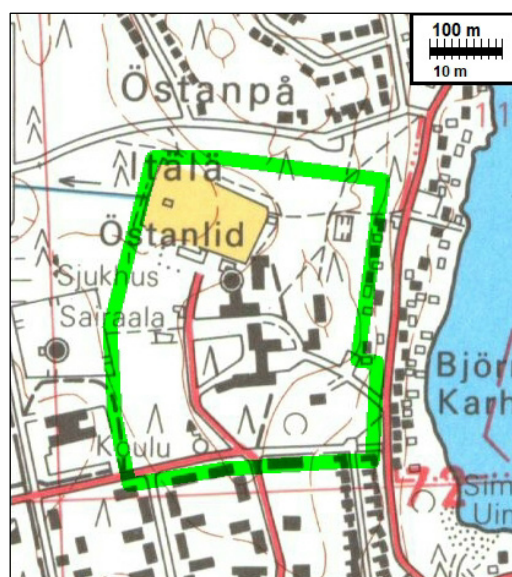
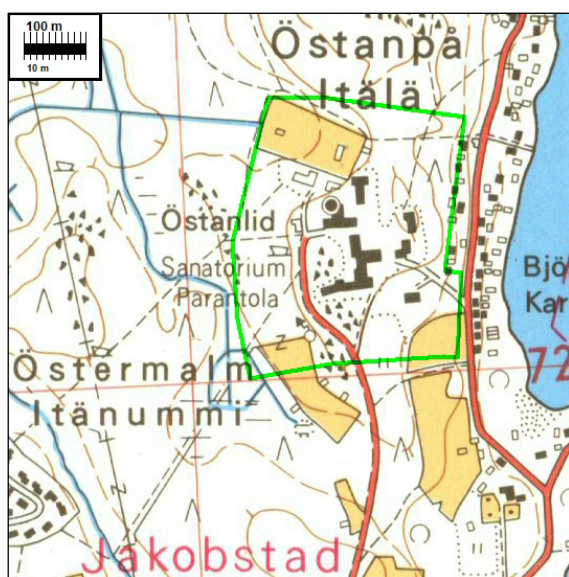
Pitäjänskartoja. Kartta 3. Vasemmalla. 1840. Kartta 4 Oikealla. 1845. Inventoitu alue sijoittuu suurin piirtein vihreän neliön sisälle. Kummallakaan kartalla kaava-alueelle ei ole merkitty mitään arkeologisesti kiinnostavaa. Mahdollinen rantaviivan rajamerkki ei ulotu inventoidulle kaava-alueelle.

Kartta 5. Vasemmalla. Ote v. 1855 laaditusta Kalmbergin kartastosta. **Kartta 6. Oikealla.** V. 1850 laadittu kartta, jossa kaava-alue sijoittuu vihreän neliön sisälle. Kartoilta ei ole merkitty kaava-alueen kohdalle mitään arkeologisesti mielenkiintoista.

Kartta 7. Vasemmalla. V. 1894 laadittu kartta. Kartan mittasuhteet ovat vääristyneet, eikä sitä voi asemoida, mutta silmämääräisesti arvioituna siinä esitetyt rakennukset eivät sijaitse kaava-alueella. **Kartta 8. Oikealla.** V. 1947 laadittu pitäjänkartta. Maankäyttö on karttojen perusteella muuttunut vuosien 1894 ja 1947 välillä eniten alueen historiassa. Vuonna 1947 laaditulla kartalla maankäyttö kaava-alueella muistuttaa jo pitkälti nykyistä peltolohkon ja sairaalarakennusten osilta. Aluetta rajaavat tiet ja rakennukset niiden varsilta puuttuvat vielä pohjoisesta ja etelästä.

Peruskarttaotteita. Kartta 9. Vasemmalla. V. 1972. **Kartta 10. Oikealla.** V. 1985. Inventoitu kaava-alue on rajattu kartalle vihreällä. Muuten alueen maankäyttö on säilynyt pitkälti samana v. 1947 karttaan verrattuna, mutta v. 1985 peruskartalla näkyvät Itälähdentie ja Itälaaksontie Nykykartan ja v. 1985 kartan välillä on tullut lisää taloja Itälähdentien ja Itärannantien varsille. Kivimuuri näkyy merkittynä v. 1972 kartalle.

Tarkkuusinventointi

Pietasaaressa, Östanfjärdenin länsirannalla sijaitsevalla asemakaava-alueella on meneillään kaa-
vanmuutoshanke, joka koskee tontteja 16 ja 17 korttelissa 18, sekä katu- ja virkistysalueita kau-
punginosassa 13, Itälä. Kaavoitus toteutetaan yhteistyöhankkeena Pietarsaaren kaupungin ja
Ramboll Finland Oy:n kesken, Ramboll Oy tilasi tutkimuksen Mikroliitti Oy:ltä. Maastotyön tekivät
Jesse Keskinen ja Ville Hemminki. Maastotyö tehtiin tutkimuksen kannalta hyvissä olosuhteissa
15.5.2025.

Inventoitu kaava-alue on kooltaan n. 14,4 ha. Kaava-alue kattaa Östanlidin sairaalan alueen, eri
viheralueita ja Itälaaksontien. Alue rajautuu pohjoisessa ja idässä asutukseen, kaakossa n. 140
metrin matkalta Itärannantiehen, ja lännessä havumetsään sekä jalankulku- ja pyörätiehen.

Kaava-alueen itäpuolella sijaitseva Östanfjärden yhdistyy kapean uoman, Tomsundin kautta Piri-
lönlahteen. Pirilönlahti on pengerretty 1960-luvulla merenlahdista, ja se kuuluu Pohjanmaan maa-
kunnan suurimpaan järveen eli Luodonjärveen. Nykyisen Pietarsaaren alueen ensimmäiset me-
renpinnan yläpuolelle kohonneet maa-alueet paljastuivat vasta 800-luvulla, eikä kaava-alue siten
ole esihistoriallisten kohteiden näkökulmasta potentiaalinen.

Alueella on inventoitu yhteensä kaksi kertaa, ensimmäistä kertaa vuonna 2012 (Nyman) ja toisen
kerran vuonna 2019 (Itäpalo & Schulz). V. 2012 inventoinnissa dokumentoitiin Östanlidin alueelta
kivimuuri (*kiinteä muinaisjäännös Pietarsaari Östanlid, mj-rek. 1000025978*), joka ulottuu osittain
nyt inventoidun kaava-alueen eteläosaan. Kivimuuri tarkastettiin vuoden 2019 inventoinnissa.

Inventoinnin valmisteluvaiheessa tarkastettiin aluetta kuvaavia vanhoja karttoja. Vuosien 2012 ja
2019 inventointiraporteista puuttuivat lähdeluettelot, ja kohdekuvauksissa tekijän nimellä ja vuosi-
luvulla mainittuja 1700–1800 luvun vanhoja karttoja ei löytynyt Kansallisarkiston aineistohausta,
poissulkien Nymanin inventointiraportissa mainittu, vuonna 1754 laadittu Gutzénin Pietarsaaren
isojakokartta. Mielestämme mikään kyseisen kartan karttalehdistä ei osu kaava-alueelle, eikä siinä
siten ole kuvattuna tunnettua *Östanlid* -kivimuuria. Tarkastelluista kartoista 1840-luvun pitäjänkar-
toilla, 1850-luvun kartoilla tai vuonna 1894 laaditulla kartalla (ajoitus epävarma) alueen lähistöllä
näkyvät torppa, mutta inventoitavalle kaava-alueelle ei ole merkitty mitään arkeologisesti mahdolli-
sesti kiinnostavaa. Ensimmäiset alueen rakennukset näkyvät v. 1943 ilmakuvassa ja v. 1947 ja
1956 kartoilla, joissa alueelle on merkitty edelleen siellä sijaitsevat Östanlidin parantolarakennuk-
set, sekä siitä luoteeseen sijaitseva suorakulman muotoinen pelto, joka on nykyisin urheilukenttä.
Myös suurin osa teistä on edelleen käytössä, joskin osa parantolan piha-alueen läpi kulkevista
kevyen liikenteen reiteistä on poistunut käytöstä v. 1972 peruskartalla. Kivimuuri näkyy merkittynä
v. 1972 kartalle. Alueen pohjois- ja eteläreunoja kehystävät Itälahdentie ja Itälaaksontie on mer-
kitty ensimmäisen kerran v. 1985 peruskartalle. Taloja on rakennettu lisää Itälahdentien ja Itäran-
nantien varsille v. 1985 peruskartalta nykykarttaan verrattuna.

Maastotyö

Maastossa alue tutkittiin silmänvaraisesti kattavasti. Alueen länsiosa, niiltä osin, kun se ei ollut
rakennettua, oli maastoltaan kivikkoista moreenimetsää. Alueen lounaiskulmassa havaittiin kivi-
aita, jonka todettiin olevan moderni ja mahdollisesti koneella raivattu. Luoteiskulmassa, urheilu-
kentän länsipäädyn tuntumassa, oli nykyaikaista maanottoa. Samanlaisia, harvakseltaan kaivet-
tuja maanottokuoppia oli alueen pohjoisosassa. Itäpuoli tutkimusalueesta oli länsipuolta huom-
tatavasti rakennetumpaa ja muokatumpaa, siellä risteili pururataa ja sorapolkua. Maasto oli vähäki-
vistä, vaikutti siltä, että kiviä on sieltä raivattu muualle.

Tunnettu kiinteä muinaisjäännös, kivimuuri *Pietarsaari Östanlid* (mj. rek. 1000025978) tarkistettiin maastossa. Sen todettiin säilyneen ennallaan. Maastossa totesimme, että kivimuuri oli aiemmissa inventointiraporteissa dokumentoitua rajausta hieman laajempi. Aiemmasta dokumentoinnista puuttui noin 25 metrin pituinen muurinpätkä Itärannantien ja Itälaakson väliltä.

Tulos

Alueella ei havaittu minkäänlaisia uusia arkeologisia jäännöksiä. Entuudestaan tunnettu kiinteä muinaisjäännös, historiallisen ajan kivimuuri *Pietarsaari Östanlid* tarkistettiin niiltä osin, kuin se osui inventointialueelle. Kohde on säilynyt ennallaan. Kohde oli rajattu vuoden 2012 (Nyman) ja vuoden 2019 (Itäpalo & Schulz) inventoinneissa, mutta rajausta ei ole tallennettu Muinaisjäännösrekisteriin. Teimme muurille rajauksen kaava-alueen ulkopuolelle perustuen aiempien inventointiraporttien karttoihin, ja kaava-alueen sisäpuolelle perustuen maastohavaintoihin. Maastossa havaitsimme aiemmin dokumentoimattoman, n. 25 metrin pituisen osuuden kivimuuria, joka lisättiin kohteen aiempaan rajausehdotukseen.

17.6.2025

*Jesse Keskinen
Ville Hemminki
Taika-Tuuli Kaivo*

Lähteet

Gutzén 1754. Kyrkoby; Jakobstad stad: karta öfver åker och äng.

Itäpalo, J. ja Schulz, H-P 2019. Pietarsaaren yleiskaavan arkeologinen inventointi 2019. Keski-Pohjanmaan ArkeologiaPalvelu.

Järvi-meriwiki, Luodonjärvi (99.110.1.001) [https://www.jarviwiki.fi/wiki/Luodonj%C3%A4rvi_\(99.110.1.001\)](https://www.jarviwiki.fi/wiki/Luodonj%C3%A4rvi_(99.110.1.001)) [1.6.2025].

Kalmbergin kartasto 1855–1856. Pietarsaari, Uusikaarlepyy, Purmo, Ähtävä.

NDA 1894 (?). Karta öfver Larsmo, Kronoby, Pedersöre och Jakobstad skärgård.

Nyman, J-E 2012. Fornminnesinventering i Jakobstad. Svensk Österbottniska samfundet r.f.

Maanmittauksen ylihallitus (Tekijä) 1879. Karta öfver Pedersöre härad i Wasa län.

Peruskartta. 1972, 1980, 1985 ja 1992. Lehti. 2321 06.

Pietarsaaren pitäjänkartta. 1840, 1845, 1947 ja 1956. Lehti 2321 06+03.

Kiinteä muinaisjäännös

Pietarsaari Östanlid

Status: kiinteä muinaisjäännös
Mjt: 1000025978
Tyyppi: kivrakenteet kivimuurit
Ajoitus: historiallinen, 1700-luku
Koordinaatit: N 7068718 E 289333

Tutkimukset: Jan-Erik Nyman inventointi 2012, Jaana Itäpalo ja Hans-Peter Schulz / Keski-Pohjanmaan ArkeologiaPalvelu inventointi 2019

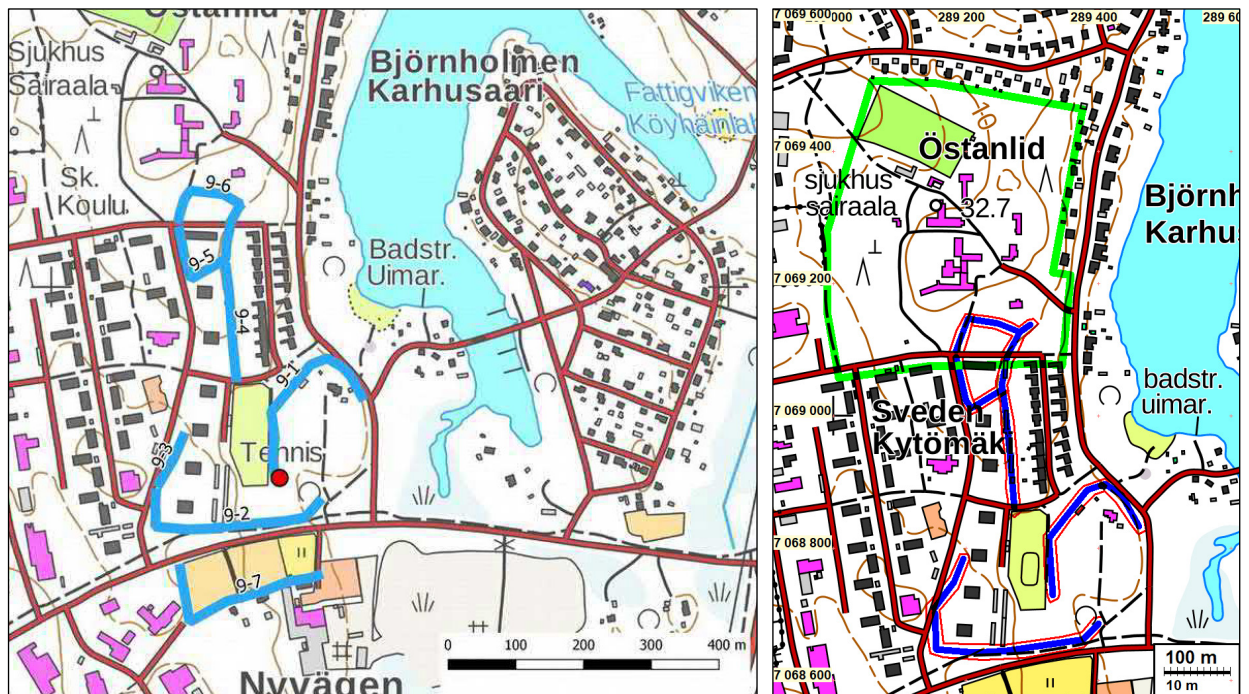
Kuvaus: Kohde sijaitsee Östanlidin alueella, jota länsi- ja pohjoispuolilta ympäröi kerrostalo-alue, etelässä on peltoja ja niittyjä. Paikalla on neljä muurin katkelmaa. Ne on kasattu luonnonkivistä. Ne ovat 2–4 m leveitä ja 0,2–1,2 m korkeita. Pääasiassa muurit ovat hyvin säilyneitä uuden asutuksen keskellä. Svedenvägenin eteläpuolella ne kehystävät vielä käytössä olevia peltoja ja niittyjä. Suurin osa muurien kehystämisestä viljelysaloista on otettu käyttöön 1700-luvulla vanhojen karttojen mukaan.

Inv. 2019: Kohde tarkastettiin tarkemmin vain eteläosassa kerrostaloalueella, missä kohde oli ennallaan. Useimmat aidoista sijaitsevat vuoden 1972 peruskartalle merkittyjen peltojen kohdalla, ja ehkä osa tai osia aidoista on koottu myöhemmin.

Keskinen, Kaivo & Hemminki 2025: Kivimuuri oli tarkastushetkellä vuosien 2012 ja 2019 inventointikuvauksia vastaavassa kunnossa. Maastossa totesimme, että kivimuuri oli aiemmissa inventointiraporteissa dokumentoitua rajausta hieman laajempi. Aiemmasta dokumentoinnista puuttui noin 25 metrin pituinen muurinpätkä Itä-rannantien ja Itälaakson väliltä.

Teimme muurille rajauksen kaava-alueen ulkopuolelle perustuen aiempien inventointiraporttien (Nyman 2012 & Itäpalo & Schulz 2019) karttoihin sekä maastohavaintoihin.

Nymanin inventointiraportissa mainitussa v. 1754 Gutzénin laatimassa isojakokartassa kivimuurin sijainti jää mielestämme karttojen ulkopuolelle. Maastossa tarkastettu osuus näkyy merkittynä v. 1972 peruskartalle.

Kartta 11. Vasemmalla. V. 2019 Pietarsaaren yleiskaavan arkeologisesta inventointiraportista kopioitu karttaote, jossa näkyy alkuperäinen kivimuurin digitointi. Tätä rajausta ei oltu siirretty kohdekuvaukseen, vaan muinaisjäännösrekisterissä kohde on vain pistekohteena. **Kartta 12. Oikealla.** inventoitu alue vihreällä, kivimuurin rajausta sinisellä, mukaan lukien itäosan pieni aiemmin dokumentoimaton muurinpätkä, joka tässä inventoinnissa havaittiin. Ehdotettu muinaisjäännösrajaus punaisella.

Vasemmalla kuva 1: Kaava-alueen eteläosaa, tunnetun kivimuurin kohdilla. Taustalla parantola. Kuvattu luoteeseen. **Oikealla kuva 2:** Kuvassa kivimuri samasta kohtaa (luoteispäättyä) lounaaseen.

Vasemmalla kuva 3: Tunnetun kivimuurikohteen itäreunaa. Kuvattu pohjoiseen. **Oikealla kuva 4:** Kivimuurin itäistä reunaa Itälaaksontien kohdilla. Kuvattu pohjoiseen.

Vasemmalla kuva 5: Tunnetun kivimuurin pohjoisreunaa, kuvattuna etelään. **Oikealla kuva 6:** Kivimuurin länsiosaa, taustalla parantola. oikealla etelään.

Vasemmalla kuva 7: Tunnetun kivimuurin länsireunaa, lähellä Itälaakson tietä. Kuvattu kaakkoon. **Oikealla kuva 8:** Lähikuvaa kivimuurista, länsireunalla lähellä Itälaakson tietä. Kuvattu itään.

Yleiskuvia

Vasemmalla kuva 9: Kaava-alueen itärajan havupuumetsää tien ja asuinrakennusten sekä parantolan välissä. Taustalla näkyy parantolaa. Kuvattu länteen. **Oikealla kuva 10:** Kaava-alueen pohjoisosan metsikköä Itälahdentien varressa olevien rakennusten eteläpuolella. Kuvattuna lounaaseen.

Nurmikkokenttää/peltoaukeaa alueen luoteiskulmassa, Östanlidin parantolasta luoteeseen.

Vasemmalla kuva 11: kuvattu etelään, **oikealla kuva 12:** kuvattu itään.

Vasemmalla kuva 13: Sairaalan länsipuolista metsikköä, peltoaukeasta etelään. kuvattu lounaaseen.
Oikealla kuva 14: Sairaalan länsipuolista metsikköä, peltoaukeasta lounaaseen, aivan kaava-alueen itärajalla. Kuvattu koilliseen.

Metsikköä kaava-alueen länsipuolen keskivaiheilla, kevyiden kulkuväylien välissä.

Vasemmalla kuva 15: kuvattu kaakkoon, **oikealla kuva 16:** kuvattu koilliseen.

Kaava-alueen lounaisosan metsikköä. **Vasemmalla kuva 17:** kuvattu koilliseen, **oikealla kuva 18:** kuvattu luoteeseen.

Modernia kivrakennelmaa aivan alueen lounaisesta osasta, läheltä aluetta rajaavaa jalankulkutietä. Matala kiviaita kulkee alueen länsireunan poikki. Kummatkin kuvattu koilliseen.

Vasemmalla kuva 19, oikealla kuva 20.